

voima

1/2021 HELMIKUU | VOIMA.FI

**TEHTÄVÄT
MEDIAKASVATUS-
NUMEROON**

HYVÄT MEDIAKASVATTAJAT,

Voima-lehden helmikuun numero on mediakasvatuksen erikoisnumero ja sen välissä on ajankohtaisia mediakasvatukseen esittelevä *Mediaattori*-lehti. Edellisen kerran vastaava julkaisu tehtiin helmikuussa 2020.

Tämän numeron taustalla olevaan ohjausryhmään ovat osallistuneet Voiman toimituksen ohella Mediakasvatusseura, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Koulukino, Nuorten Ääni -toimitus, Häiriköt-päämaja, Eettisen kaupan puolesta -yhdistys, Laajasalon opisto ja Suomen Rauhanpuolustajat.

Voima-lehti on tehnyt pitkään yhteistyötä koulujen ja mediakasvattajien kanssa vierailamalla kouluissa ja oppilaitoksissa puhumassa journalismista ja vaikuttamisesta sekä järjestämällä vastamainostyöpajoja.

Lehden päähaastateltavana on *Ylen aamun* toimittaja **Rosa Kettumäki**. Lehden artikkelit kertovat muun muassa toimittajiin kohdistuvista vaikuttamispyrkimyksistä ja siitä, miten he itse työssään osallistuvat

yhteiskunnallisen keskusteluun ja käyttävät valtaa. Sananvapauden globaaleja haasteita käsitellään esimerkiksi USA:n, Etelä-Amerikan, Nepalin ja Tansanian näkökulmista.

Tässä tehtäväliitteessä on harjoituksia oppitunneille. Sen on toimittanut allekirjoittaneen kanssa opettaja **Hanna Niittymäki**, joka on myös *Mediaattori*-liitteen päätoimittaja. Harjoitukset on jaettu kolmeen teemaan:

1. Mitä on media?
2. Journalismi, valta ja vaikuttaminen
3. Taide mediana ja pelit.

Toivomme, että lehdistä ja tehtävistä on teille hyötyä työssänne mediakasvattajina. Olemme kiitollisia kaikenlaisesta palautteesta, jotta voimme tehdä asioita vielä paremmin tulevaisuudessa.

Voiman ja muiden tekijöiden puolesta,

TUOMAS RANTANEN

Voima-lehden kustantaja
tuomas.rantanen@voima.fi

040 507 7165

Voima on vuonna 1999 perustettu valtakunnallinen ilmaisjakelulehti. Se sai valtion tiedonjulkistamispalkinnon jo vuonna 2001. Lukijaseurannan mukaan se tavoittaa yli 180 000 lukijaa vähintään silloin tällöin (TNS Kantar 2019)

Voiman mediakasvatusnumeron välissä on *Mediaattori 1/2021*-liitelehti, joka esittelee ajankohtaisia mediakasvatuksen materiaaleja ja muita hankkeita

MITÄ ON MEDIA?

Media ei ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan se koostuu erilaisista viestintävälineistä, jakeluverkostoista, toimituksista ja tiedontuottajista. Yksityisten ihmisten viestinnän sosiaalisessa mediassa voi senkin nähdä osana mediaa. Mediakriittisyyden näkökulmasta on hyvä oppia analysoimaan erilaisten medioiden erityispiirteitä ja luotettavuutta. Median muodosta ja sisällöstä voi saada käsityksen myös siitä, kenelle se mahdollisesti on suunnattu ja onko sen välittämä tieto lähdekriittiseen journalismiin perustuvaa, mainontaa tai muuten mielipiteiden ohjailuun pyrkivää sisältöä.

1.1. MINÄ MEDIAN KULUTTAJANA.

Listaa kaikki tilanteet, joissa olet päivän aikana tekemisissä median kanssa. Merkitse ylös kellon aika, kesto, medialaji ja sisältö sekä se, olitko tilanteessa mediasisällön kuluttaja vai tuottaja? Tähän olisi hyvä merkitä myös lyhyet vilkaisut (vaikka kesken oppitunnin). Lisäksi voit listata, mitä eri taitoja päivän aikana tarvitsit median käyttäjänä tai tuottajana.

1.2 JOURNALISTIN OHJEET

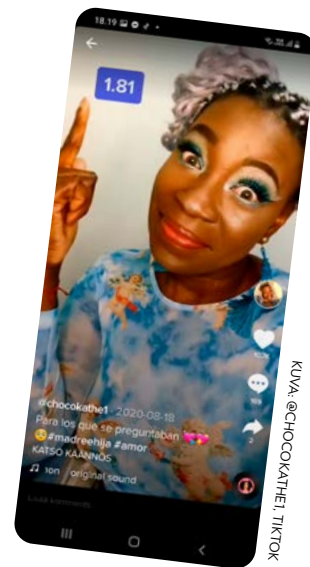
Lue Voiman juttu *Journalistiliitto erottaa journalismin ja viestinnän* s.7. Tutustu sen jälkeen *Julkisen sanan neuvoston* sivustolla (www.jsn.fi) journalistin ohjeisiin. Lue erityisesti kohta *Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen* ohjeet 8.–16.

- Arvioi Voima-lehteä näiden ohjeiden valossa. Voit valita yksittäisen artikkelin ja pohtia, miten voi luottaa, että sen suhteen kyseisiä ohjeita olisi noudatettu.
- Lue juttu *Valtion puolesta televisiossa* s. 23–25 ja arvioi miksi ja milloin valtiollinen media voi olla luotettavampi tai vastaavasti epäluotettavampi kuin yksityisomisteinen media. Järjestäkää väittely, jossa toinen osapuoli puolustaa valtiollista mediaa ja toinen yksityistä. Pohtikaa lopuksi, miksi Suomessa on perinteisesti ajateltu, että Yleisradio ja kaupallinen media enemmänkin tukevat toisiaan kuin kilpailevat keskenään.
- Mediaattorin sivulla 10 esiteltävä *Sisältösekaannuksen selviytymisopas* (sisaltosekaannus.fi) sisältää 11 artikkelia. Lue artikkeli *Puolueelliset julkaisut*. Tee lista medioista, joita pidät puolueellisina. Vertaillkaa listojanne opiskelutoverien kanssa.

1.3. TIKTOK TIEDOTTAA JA VAIKUTTAA

Tik Tokista kaduille -artikkeli s. 35. kertoo viidestä korona-ajan Tik Tok-ilmioistä Latinalaisessa Amerikassa. *Tik Tok muuttaa musiikkimarkkinoita* s. 49 kertoo siitä, miten Tik Tok toimii tehokkaana markkinointivälineenä.

- Tutustu ilmiöihin ja arvioi sosiaalisen median mahdollisuuksia sananvapauden, demokratian ja omien taideteosten levittämisen näkökulmasta.
- Suunnittele kampanja Tik Tokiin tai muuhun sosiaaliseen mediaan, jonka avulla vaikutat tärkeänä pitämääsi asiaan.
- Suunnittele Tik Tok-video itse tekemällesi tai mille tahansa muulle kappaleelle, jonka uskoisit voivan kiinnostaa muita.

UUSI MALLISTO ENNEN KUIN HUOMAATKAAN.

W&E

KUVA: HÄIRIKÖTPÄÄMÄÄ

1.4. JOURNALISMIN, MIELIPITEEN JA MAINONNAN EROT

Voima on mainosrahoitteinen ilmaisjakelulehti. Siksi lehdessä on paljon mainoksia ilmoittajilta, jotka uskovat tavoittavansa Voiman kautta itselleen sopivaa yleisöä. Mainoksen tekijät yrittävät yleensä herättää lukijoiden huomiota räiskyvillä väreillä, provosoivilla otsikoilla ja kiinnostavan näköisillä ihmishahmoilla. Mainostajat ajattelevat toisinaan, että ärsyttäminen toimii, koska sitä kautta mainostettava asia jää helpommin mieleen kuin mielitelemällä.

Kaikki lehtimainokset eivät ole kaupallisia tuotemainoksia, vaan monet yhteiskunnalliset mainostajat haluavat viestiä omista pyrkimyksistään maksetulla palstatilalla.

- Käy läpi Voimassa (ja muissa medioissa) näkyviä mainoksia ja mieti, mitä kullakin mainoksella halutaan välittää ja miksi mainos on juuri siinä mediassa.
- Mieti, mitkä mainokset toimivat ja mitkä eivät. Mitkä saavat huomiosi helposti ja miksi?
- Keksi kuvitteellinen tuote ja suunnittele sille kampanja, jonka kohderyhmä olisit itse.

1.5. VASTAMAINOKSET

Journalististen käytäntöjen mukaan mainosten pitää olla aina selvästi toimituksellisesta aineistosta erottuvia. Voimassa on julkaistu journalistisia vastamainoksia lehden perustamisesta eli vuodesta 1999 alkaen. Vastamainoksilla tarkoitetaan muodoltaan mainoksia muistuttavia aineistoja, joilla ei ole tarkoitus mainostaa mitään, vaan pyrkiä avaamaan mainosten vaikutuspyrkimyksiä. *We don't pay living wages* -artikkelin liitteenä on, kokoelma vaateteollisuuteen liittyviä vastamainoksia s. 10–12. Mediaattori-liitteessä s.4 on vastamainos otsikolla *Miltä kolonialismi maistuu?*

- Lue artikkelit *We don't pay living wages* ja *Tutkittua tietoa* s. 10–12. Vastaako oma tekstiilien osto- ja käyttötapasi arvojesi? Jos ei, laadi toimintasuunnitelma, jolla voisit kohentaa tilannetta.
- Kerää lehdistä tai netistä kiinnostavia mainoksia ja muokkaa niiden viestejä humoristisiksi väänöksiksi alkuperäisistä vaikutuspyrkimyksistä. Vastamainoksia voi tehdä kokonaan itse piirtämällä tai alkuperäistä aineistoa muokkaamalla, vaihtamalla otsikoita tai esimerkiksi liimaamalla mainosten päälle uusia kuvia. Tutustu vastamainosgalleriaan osoitteessa voima.fi/vastamainokset

1.6. SUKUPUOLI JA VÄHEMMISTÖT

Artikkelissa *Samaistumisen kaipuu ja ilo* s. 44 **Anu Silfverberg** kertoo esseekokoelmastaan *Sinut on nähty*. Käy Voima-lehti läpi tutkien kuvituksia ja juttujen kirjoittajia (jätä mainokset arvion ulkopuolelle tai tee niistä erillinen analyysi).

KUVA: ELISA HELENIS

- Miten paljon kuvissa ja tekijöissä esiintyy mies- ja naisoletettuja?
- Analysoi heidän roolejaan: asiantuntija, toimittaja, ”koriste” jne.
- Tutki kuvituksia ja analysoi näkyviin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten määrää (jotain muuta kuin: valkoinen, vammaton, cis-sukupuolinen...)
- Analysoi samoin periaattein joku muu medialähde tai oppikirjasi
- Kerro opiskelutovereillesi, jostain elokuvasta, pelistä tai sarjasta, jossa sukupuoliroolit esitetään stereotyyppioista poikkeavina.

Artikkelissa *Monimuotoisesti muslimina* s. 48 kerrotaan elokuvasarjasta, jossa esitellään seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen näkökulmia ja naisten itsemääräämisoikeuden toteutumista islamilaisessa kulttuuripiirissä.

- Mieti miksi tällainen elokuva sarja on tarpeellinen.
- Listaa elokuvia tai televisiosarjoja, joissa sinun mielestäsi käsitellään vähemmistöjen näkökulmaa erityisen kiinnostavalla tavalla.

2. JOURNALISMI, VALTA, VAIKUTTAMINEN

Toimittajat käyttävät valtaa ja siksi heidän toimintaansa halutaan vaikuttaa, kirjoittaa **Miia Vistilä** Voiman artikkelissa *Suomessa toimittajia painostetaan netissä* s. 13–15. Toimittajiin vaikuttaminen voi ilmetä esimerkiksi uhkailuna, tiedonhankinnan hankaloittamisena tai sosiaalisena paineena.

2.1. JOURNALISTINEN VAPAAUS

Valitse yksi tai useampia seuraavista artikkeleista:
Njassa luottaa radion läsnäolevaan voimaan s. 8–9
Suomessa toimittajia painostetaan netissä s. 13–15

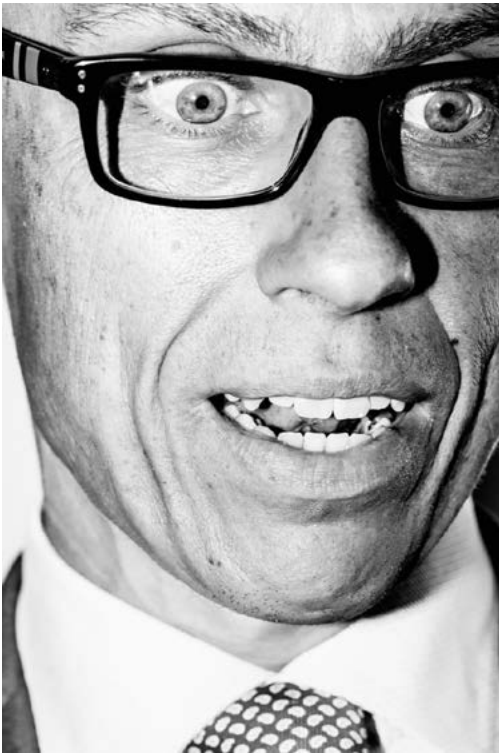
Toimittaminen elämäntapana s. 18–21
Paremmän journalismin puolesta s. 28–29

- Listaa lukiessasi asioita, jotka vaikuttavat toimittajien riippumattomuuteen ja journalistisen työn tekemisen edellytyksiin.
- Kirjoita lukemasi perusteella mielipidekirjoitus tai kuvaa lyhyt video, jolla puolustat journalistista vapautta.
- Lue artikkeli *Olet spämmääjien seurassa* s. 46–47 ja mieti millaisen median haluaisit itse perustaa.

2.2. SANANVAPAUDEN PUOLUSTAMINEN

Lue **lida Simeksen** kolumni *Vapauden vaikeat rajat*, Mediaattori s. 11. Sananvapauserjestö PEN viettää 100-vuotisjuhlaansa 2021. Käy parin kanssa tai ryhmässä keskustelu siitä, millainen maailma oli 1921 ja millainen se on 2021 ja miten sananvapaustilanne on tai ei ole muuttunut sadassa vuodessa. Voit myös kuvitella sananvapautta 100 vuoden päästä näkökulmana utopia tai dystopia. Tutustukaa Suomen PENin toimintaan sen nettisivuilta.

KUVA: SAKARI PIIPPO

2.3 MITÄ ALGORITMISI TUOTTAA?

Algoritmien armoilla s. 36 kertoo siitä, miten sosiaalinen media manipuloi käyttäjiään. Tutustu mainittuun esseeseen ja tee vertailuja toveriesi, opettajan ja vaikkapa perheenjäsenesi kanssa siitä, millaisia mainoksia sosiaalinen media kullekin tarjoilee. Voit myös verrata googlen tai jonkun muun hakukokeen tuottamia hakutuloksia eri henkilöille.

PS. Toimitus suosittelee teemaan liittyen Netflixin dokumenttia *The Social Dilemma eli Valvontakapitalismin vaarat*.

2.4. MITEN VALTAA KUVATAAN?

Tutustu Galleriaan s. 26–27. Valokuvaaja **Sakari Piippo** työskenteli valtioneuvoston kansliassa ja kuvasi hallituksen tiedotustilaisuuksia viestintätyönsä ohella. Valtioneuvosto suhtautui kuvien julkaisemiseen ensin nihkeästi. Vertaa kuvia virallisiin kuviin ministereistä ja muista vallanpitäjistä sekä muihin mediasta löytämiisi kuviin. Miten vallanpitäjiä on tapana kuvata? Miksi?

- a) Etsi kuvia, joissa kuvattavalla näyttää olevan paljon tai vähän valtaa.

- b) Ota kaksi muotokuvaa itsestäsi tai jostain toisesta henkilöstä, niin että toisessa kuvassa kuvattavalla on valtaa ja toisessa ei.

2.5. MIHIN MEDIAAN LUOTAT?

Media on ihmisten tekemää. Silloinkin, kun sen tekijät pyrkivät välittämään asioista mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan, he voivat tehdä virheitä tai saattavat huomaamattaan painottaa asioita omien ennakkoluulojensa mukaan. Lue artikkeli *Suomalaiset luottavat mediaan* sekä gallupkysely s. 6

- a) Tee listat enimmäkseen luotettavana ja epäluotettavana pitämistäsi medioista. Vertaile listojasi toisten kanssa.
b) Analysoi, miten luottamus tai epäluottamus mediaan vaikuttaa demokratiaan.

2.6. HUUMORI VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ

Tutki pilakuvaa sivulla 7 ja mieti, mistä siinä on kyse. Arvioi huumorin käyttöä vastamainosgalleriassa [Voiman sivulla voima.fi/vastamainokset](http://Voiman.sivulla.voima.fi/vastamainokset).

- a) Keskustelkaa siitä, miten ja miksi huumori toimii vaikuttamisessa.
b) Piirrä omia pilakuvia aiheista, joihin haluaisit vaikuttaa.

KUVA: KARSTEIN VOLLÉ

3. TAIDE JA PELIT

Voima-lehden loppupuoli keskittyy kulttuuriin ja arvioihin. Tässä numerossa esillä ovat ainakin katutaide, kirjallisuus, pelit, elokuvat ja televisiosarjat. Taiteenlajit ovat usein itsessään medioita, jotka tavoittavat eri tavoin vastaanottajia. Joissain taiteenlajeissa yleisön välitön palaute muokkaa teosta.

3.1. KULTTUURIN KULUTUS JA KORONA

Kirjoita tai kerro, miten korona on vaikuttanut kulttuurin kuluttamisesi tapaan. Onko kulutus lisääntynyt, vähentynyt tai muuttanut muotoaan? Oletko itse tuottanut taidetta? Onko taiteella tai kulttuurilla ollut vaikutusta henkiseen hyvinvointiisi? Haluaisitko suositella muille jotain hyvinvointia edistävää katsottavaa, koettavaa tai tehtävää?

3.2. MIKÄ ON KRITIIKKI?

Lue *Eettiset ohjeet kriitikoille* -juttu s. 7 ja tutustu Suomen Arvostelijain Liiton SARVIN ohjeisiin nettissä. Lue kirja-arvioita

s. 41 ja 45, peliarvioita s. 42–43, levyarvioita s. 47 ja elokuva- ja TV-arvioita s. 50–51.

- Analyysoi kirjoitukset seuraavien asioiden valossa: Millainen on kirjoitusten rakenne? Mitä tekijöistä kerrotaan? Mitkä asiat kirjoituksissa kertovat kirjoittajan mielipiteestä? Arvioi kuinka paljon arvioinnin kirjoittajalla voi olla vaikutusta arvioitavan kohteen menestymiseen. Vaikuttaako arvion lukeminen omaan mielipiteeseesi?
- Kirjoita oma peli-, elokuva-, tv-sarja-, katutaide-, levy-, näyttely- tai kirja-arvio. Huomio kirjoituksessasi SARVIN eettiset ohjeet.

3.3. VAIKUTTAVA RÄPPI

Mediaattorin jutussa *Sanoita maailma paremmaksi* s. 2–3 **Rauhatäti** ja **Seksikäs-Suklaa** kertovat koululaisille järjestämistään rap-työpajoista. Kirjoita, ja halutessasi myös esitä rap-kappale, joka ottaa kantaa johonkin yhteiskunnalliseen asiaan.

KUVA: ANNA MIETTINEN

3.4. GRAFFITI MEDIANA

- Lue artikkeli *Murha-Kustaa ja muita graffiteja* s. 40 ja suunnittele itse yhteiskunnallisesti kantaa ottava katutaideteos.
- Lue samalla aukeamalla oleva artikkeli *Kuka omistaa graffitin* ja suunnittele sellainen katutaideteos, joka kommentoi mainoksia tai yritysten logoja.

3.5. DOKUMENTTIELOKUVASSA KOHTAAVAT FAKTA JA FIKTIO

Lue **Marjo Kovasen** artikkeli *Luontoelokuvan myyttiset maisemat* s.50.

- Keksi esimerkkejä siitä, miten näkemissäsi dokumentti-elokuvissa on hyödynnetty tarinallisia elementtejä, jotta fakta on muuttunut helpommin lähestyttäväksi.

- Millaisilla keinoilla dokumentin tai uutisklipin tekijä voi pyrkiä vaikuttamaan yleisön mielikuviin, kun aiheena on vaikkapa suomalainen metsäteollisuus tai henkilökuva poliittisesta päättäjistä?

3.6. OLLAAN IHMISIKSI PELIMAAILMASSA!

Pelimaailma heijastelee yhteiskunnan roolijakoa -artikkelissa s. 42–43 kerrotaan peliharrastuksen iloista, mutta esitetään myös huoli pelimaailmassa ilmenevää syrjintää ja häirintää kohtaan. Laadi kirjoitelma tai keskustele parin tai ryhmän kanssa seuraavien kysymysten tuella:

- Oletko havainnut häirintää ja vihapuhetta peleissä?
- Oletko havainnut häirintää ja vihapuhetta muualla? Missä?

- c) Mitä mieltä olet väitteestä ”Raju kommentointi kuuluu peleihin”?
- d) Millainen maailma olisi, jos samankaltainen kommentointi olisi sallittua pelien ulkopuolella?
- e) Voisiko digitaalisissa peleissä toimia keltaisen ja punaisen kortin antaminen tai jäähyrangaistus, kuten jalkapallossa ja jääkiekossa? Miksi? Miksi ei?
- f) Miten toivoisit muiden (esim. pelaajien) toimivan tilanteissa, joissa ilmenee häirintää tai syrjintää?

Laadi ohjeet, miten pelaaja voi toimia tilanteessa, jossa hän huomaa tai häneen kohdistuu häirintää tai vihapuhetta. Selvitä ainakin, kehen pelaaja voi ottaa yhteyttä tai kenelle hän voi kertoa tapahtuneesta. Suunnittele ohjeet, miten pelaajat voivat omalla käytöksellään puuttua häirintään ja vihapuheeseen niin, että kaikki voisivat pelata rauhassa.

Käytä lähteenä Suomen elektronisen urheilun liiton eli SEUL:n Eettisiä ohjeita pelaajille. <https://seul.fi/wp-content/uploads/2016/12/SEUL-Eettinen-ohjeisto-aukeamittain.pdf>

Suositus opettajalle: Pelikasvattajan käsikirja 2: <https://pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja2.pdf>

Tämän harjoituksen laati Riikka Lehtinen Non-toxic –syrjimätön pelikulttuuri -hankkeen projektisuunnittelija.

3.7. PELIEN MAAILMANKUVA

Voiman peliarviossa s. 43 **Juuso Pikkarainen** arvelee, *Red Dead Redemption 2* -pelin kritisoivan villiin länteen yhdistetyn vapausideaan valheellisuutta.

Tee analyysi itsellesi tuttujen pelien välittämästä maailmankuvasta ja mahdollisista piiloviesteistä. Voit käyttää tukena seuraavia kysymyksiä: Onko pelin maailma optimistinen vai pessimistinen? Millaista ihmiskuvaa peli välittää? Miten näyttävät hahmojen sukupuolet, etnisyydet ja toimintakyky? Vaikuttaako peli kannattavan tiettyjä arvoja? Vahvistaako tai kyseenalaistaako peli joitain omia arvojasi tai mielipiteitäsi? Onko pelin maailma sellainen, jossa haluaisit elää? Miksi?

